

Zuzana Bohušová, Martin Djovčoš, Miroslava Melicherčíková (eds)

Interpreter Training – Experience, Ideas, Perspectives. Dolmetschtraining – Erfahrungen, Ideen, Perspektiven

(Bécs: Praesens Verlag, 2020. 186 pp, ISBN: 978-3-7069-1107-8)

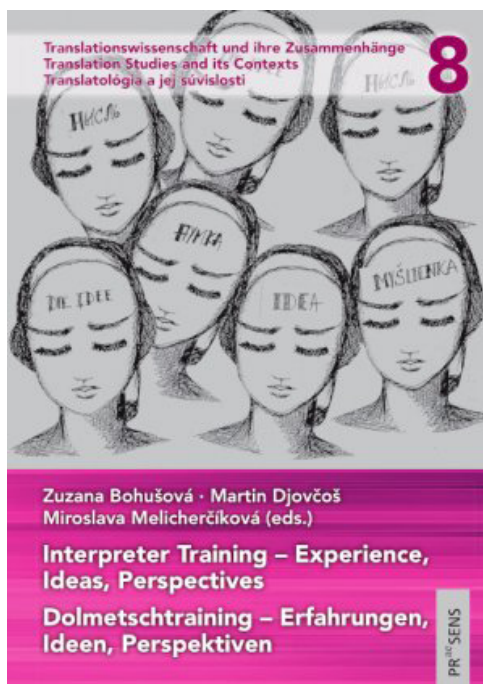
Behon-Görözdi Dóra

ELTE BTK, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: gorozdi.dora@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-3037-6665>

Az *Interpreter Training – Experience, Ideas, Perspectives. Dolmetschtraining – Erfahrungen, Ideen, Perspektiven* című, négy részből álló tanulmánykötet angol és német nyelven írt tanulmányokat közöl a tolmácsképzés különböző aspektusairól, javarészt cseh és szlovák szerzők tollából. E kevésbé ismert régió kutatóinak célja, hogy bemutassák a tágabb akadémiai közösségnek azokat a módszereket, amelyeket főként a Covid-19-pandémia hatására a tolmácsolás oktatása terén dolgoztak ki és alkalmaznak. A kötet bevezetőjében a szerkesztők által megfogalmazott további cél, hogy a tolmácsképzésben résztvevők tanulhassanak egymástól, megismerjék egymás kutatási eredményeit. Ezt fejezik ki a címben szereplő kulcsszavak: tapasztalatok, ötletek, perspektívák megosztása mindazokkal, akik a tolmácsolás oktatásában részt vesznek.

A szerkesztők a beszercebányai Bél Mátyás Egyetem Bölcsészettudományi Karán oktatnak és kutatnak. Zuzana Bohušová a Német Filológiai Tanszék professzora, Martin Djovčoš az Angol és Amerikanisztika Tanszék docense, Miroszlava Melicherčíková ugyanitt egyetemi tanár és tudományos dékánhelyettes. Fő kutatási területük a tolmácsolás és a fordítás oktatásának módszertana, a hallgatói teljesítmény mérése és fejlesztése, a tolmácsok eszközhasználata.

A tizenkét közölt tanulmányban mind elméleti, mind gyakorlati szempontokat is tárgyalnak a szerzők. A négy fejezet mindegyike egy-egy kulcsfontosságú területet helyez fókuszba, így a kötet a következő tematikus egységekre bontható: a hallgatói fejlődés mérése, az online oktatás tapasztalatainak bemutatása, a tolmácsok oktatásának speciális aspektusai, közösségi tolmácsolással kapcsolatos kutatások.

A szerzők célja egy olyan platform létrehozása, amely lehetőséget ad a párbeszédre mindazok számára, akik a gyorsan változó körülmények között a jövő nyelvi közvetítőit képezik. A tanulmánykötet egyes vizsgálatait még folyamatban lévő kutatásokat ismertetnek és emiatt nem hoztak még átfogó eredményeket.

Az első rész öt tanulmányt foglal magában, amelyek mindegyike angol nyelvű és központi elemük a hallgatói teljesítmény empirikus kutatása. Az első, *A methodology for tracking interpreting students' progress* című tanulmányt Martin Djovčoš írta és a hallgatói fejlődés méréseire vállalkozik a KEGA 026UMB-4/2019 projekt részeként. A bemutatott kutatás elméleti alapjául Melicherčíková *Mapping progress in improving consecutive interpreting skills* című tanulmánya szolgál, amely a bemutatott kötet második publikációja. Módszerei a kérdőíves felmérés, az önértékelési lap, az átiratok, a tolmácsok és oktatók naplózása, amelyek segítségével több aspektusból szemléli a szerző a hallgatók fejlődését és a tolmácsképzésükben használt módszerek hatékonyságát. A kutatás longitudinális vizsgálatnak indult, és a szimultán tolmácsolás teljesítmény vizsgálatát is fókuszba helyezte, azonban a pandémia megjelenésével az adatgyűjtést nem tudta teljesen lezárni a kutató, így csak egy szemeszter adatait elemezte. Az adatok elemzése és a konklúzió levonása után a szerző célja egy olyan tankönyv kiadása, amely összesíti azokat a feladatokat, amelyeket a vizsgált szemeszter során elvégeztek a hallgatók.

A *Mapping progress in improving consecutive interpreting skills* című tanulmány szerzője Melicherčíková, aki egy többlépcsős kutatási projekt részeként folytatta a bemutatott kutatást. Általánosan érvényes következtetéseket nem tud levonni a szerző, mivel kis mintán dolgozott (10 résztvevő). Elsőéves mesterszakos hallgatók vettek részt a kutatásban, akik a *Konszekutív tolmácsolás a gyakorlatban* című kurzust végezték el a 2019/20 téli szemeszterben. A félév során végrehajtott gyakorlatok a konszekutív tolmácsolási módot gyakoroltatták a hallgatóknál, majd kérdőívet töltöttek ki, tolmácsolási naplót vezettek, önértékelést és egymás értékelését is elvégezték. Tolmácsprodukciójukat a félév során három alkalommal rögzítették. A tanulmányban a szerző ismerteti a kutatást és az elemzett adatokat, majd a hallgatók fejlődését jelző mozzanatokot határozza meg. Melicherčíková a tanulmány végén kiemeli egyik megfigyelésüket: a tolmácsoló hallgatók önértékelésében túlnyomórészt negatív tendencia mutatkozott. A konszekutív tol-

mácsolás gyakorlása során nagyobb figyelmet kellene fordítani a hezitálások, a nyújtások, valamint az önkorrekcio minimalizálására (néhány hallgató esetében), mivel ezek még pontos tolmácsproduktum esetén is negatívan hatnak a befogadóra. Kíváncsossá lenné továbbá a tömörítés, mint tolmácsolási stratégia elsajátítása és alkalmazása a tolmácsképzés során, hogy csökkenteni lehessen a tolmácsprodukcio időtartamát (43).

A tanulmánykötet első fejezete további három empirikus kutatás bemutatását tartalmazza. Pavol Šveda és Ivo Poláček tanulmánya a hallgatók egyéni teljesítményét és fejlődését kísérleti megközelítésben mutatja be a csoport fejlődésével összehasonlítva. Tizenkét hallgatót nyolc kategóriában értékelték a kutatók, majd az eredményeket a teljes csoport átlagteljesítményével mérték össze.

Lucia Podlucká tanulmányának célja a hallgatók tolmácsolási készségeinek mérése és értékelése a tolmácsképzés bevezető szakaszában. A szerző egy kísérleti tanterv hatékonyságértékelését is bemutatja a tanulmányban.

A fejezet záró tanulmánya Ivana Čeňková tollából származik, aki a prágai Károly Egyetem Fordítástudományi Tanszékének professzora. A mesterképzésben végzős tolmácsszervezők záróvizsgájának elemzését mutatja be a cikk, tárgyalja a vizsga egyes feladatait, a tolmácsszervezők készségeit, valamint elemzi a feladatok előnyeit és hátrányait.

A második rész két német nyelven írt tanulmányt mutat be: az egyik *Neue methodische Herausforderungen im Dolmetschunterricht (als Fernunterricht) während der Corona-Pandemie (März–Mai 2020)*, Új módszertani kihívások a tolmácsolás oktatásában (távoktatás formájában) a koronavírus-járvány idején (2020 márciusától májusig), amelyet Jana Lauková jegyez, a másik *Bewertung studentischer Dolmetschleistungen beim Online-Unterricht im Vergleich zum klassischen E-Learning*, Hallgatói tolmácsjelöltteljesítmény értékelése online oktatásban a hagyományos e-learning módszerrel összehasonlítva, Jaroslav Stahl munkája. Mindkét tanulmány az online oktatás kihívásainak bemutatására és a tolmácsolás oktatásában végbement változások különböző szempontból történő vizsgálatára vállalkozik. Előbbi fókuszában didaktikai szempontok állnak arra vonatkozóan, hogyan lehet a tolmácsszervezőket a távoktatás (distance learning) eszközeivel és módszereivel a leghatékonyabban oktatni. Utóbbi esetében egy összehasonlító tanulmányt olvashatunk, amely a valós idejű online képzés előnyeit és hátrányait veti össze a hagyományos e-learning koncepciójával. Lauková tanulmányában hangsúlyozza, hogy a tolmácsszervezők képzésének alapvető módszertani-didaktikai céljait a koronavírus-járvány alatt kettős cél vezérelte. Az egyik a minőségi képzéshez való hozzáférés, még akkor is, ha azt távoktatásban kellett megvalósítani. Elegendő lehetőséget kellett biztosítani a gyakorlásra és a készségfejlesztésre a konzekutív- és a szinkrontolmácsolási gyakorlatok során. A másik cél a világos információátadás és az egyértelmű oktatói utasítások. Ismerteti az oktatók számára jól használható platformokat, és egy gyakorlati feladat fázisait is bemutatja. Említést tesz a szerző a virtuális tolmácskabinról, amely az online tolmácsképzés egyik lehetséges eszköze, és egy speciális szoftveres megoldást jelent. Előnyként

emeli ki Lauková, hogy a képzésben résztvevő hallgatók jelenléti oktatás hiányában gyakorolni tudták a technikai lehetőségek nyújtotta megoldásokat a tolmácsolási feladatok során.

Az egyik legnagyobb kihívás, amellyel sok egyetem szembesült a koronavírus-járvány kitörésekor, hogy át kellett térni a jelenléti oktatásról a távolléti oktatásra. A legtöbb felsőoktatási intézmény nem volt felkészülve erre a helyzetre. Nagy kihívás előtt álltak a tolmácsoktatók is: hogyan lehet minőségi tolmácsoktatást nyújtani annak tudatában, hogy inkább passzív oktatási formákat kellett bevezetni, azaz gyakran az oktatóval történő közvetlen, személyes interakció nélkül (99). Az egyik lehetőség az online tolmácsoktatás volt a Microsoft Teams segítségével. A szerző úgy véli, hogy a távtolmácsolás egyes módjait be kellene építeni a tantervekbe, mivel úgy tűnik, hogy a hallgatók – a jövő végzett tolmácsai – a gyakorlatban nagyon gyakran fognak ilyen típusú videó-tolmácsolási megbízásokkal találkozni. Ezáltal a tolmácskésztők jobban és hatékonyabban felkészülhetnek egy valódi videokonferenciára, és tudni fogják, mi várható el tőlük a tolmácsolási gyakorlatban, továbbá megismerik a rendelkezésükre álló technikai és digitális lehetőségeket. A technológiai és digitális fejlődést tehát természetesen nem lehet megkerülni, valamint gondolni kell arra is, hogy néz ki majd a jövőben a tolmácsok szakmai profilja és az milyen irányba fejlődik.

Stahl tanulmányában definiálja az e-learning fogalmát és több aspektusból bemutatja azt. A többi között Zhang (2020) esettanulmányára is hivatkozik, aki 140 tolmácsot vizsgált és megállapította, hogy egy e-learning kurzus elvégzése után a kevésbé tapasztalt tolmácsok érték el a legnagyobb fejlődést. Stahl vizsgálatának célja az volt, hogy a 2020-as nyári szemeszterben a pozsonyi Comenius Egyetemen összehasonlítsa a Covid-19-járvány miatt szükségessé vált online tolmácsképzés hatékonyságát az időben eltolt e-learning oktatással, amely klasszikus e-mailes kommunikáción alapul. Ez az összehasonlítás képezi a vizsgálat fő hipotézisét is, miszerint az online oktatás hatékonyabb a klasszikus e-mail kommunikációval támogatott e-learningnél, jobban motiválja a hallgatókat, és a haladási potenciál is dinamikusabb. A vizsgálat tárgya konszekutív tolmácsolás német-szlovák nyelvpárban, és mind kvantitatív mind kvalitatív módszereket alkalmaz a szerző az összehasonlító kutatás során.

Az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének oktatói, Seresi Márta, Eszenyi Réka és Robin Edina is jelentettek meg tanulmánykötetet a járványidőszakban, 2020-ban *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsképzésben* címmel, amelyben oktatási tapasztalataikat mutatják be a szerzők különböző aspektusokból. Új platformok, új módszertani irányok és alapelvek, újfajta tapasztalatok és eljárások jelentettek kihívást mind a képzőintézményeknek, mind az oktatásban részt vevő hallgatóknak és oktatóknak. „Az elmúlt évtizedekben a társadalmi igények változása és az információs technológia fejlődése nyomán az e-tanulás a pedagógia új módszertani paradigmájává vált. A Covid-19-világjárvány idején bevezetett távolléti oktatás újabb lendületet adott ennek a fejlődésnek, és lehetővé tette az e-tanulási környezettel kapcsolatos mélyebb megfigyeléseket” (Robin

2020: 17). Érdekes összehasonlító elemzésnek adhatnak terepet a két tanulmánykötetben ismertetett kutatási eredmények, és a módszertani fejezetek összevetése tágabb oktatási perspektívát nyithat nemzetközi szinten is. A jövőre irányuló kitekintés is megjelenik mindkét tanulmánykötetben. „A távolléti oktatás, a képernyőn keresztül gyakorolt tolmácsolás több, mint szükségmegoldás. A jövőben várhatóan a tolmácsolási megbízások jelentős része is ebben az üzemmódban folyik majd, így érdemes elgondolkodni, milyen módszertannal készíthetjük fel hallgatóinkat a távolléti kommunikáció és a távtolmácsolás jövőbeli kihívásaira” (Esenyi 2020: 113).

A gyűjtemény harmadik tematikus fejezete egy angol és egy német nyelvű tanulmányt közöl a tolmácsok oktatásának különleges tapasztalatairól terminológia és motivációs struktúra témakörben. Hodáková a *Motivationsstruktur als Prädiktor für die Qualität und Stabilität der Dolmetschleistung bei Studenten, Motivációs struktúra mint a tolmácsolási teljesítmény minőségének és stabilitásának előrejelzője a hallgatóknál* című vizsgálatában a tolmáshallgatók motivációs szintjét és a tolmácsolási teljesítményre gyakorolt hatását mérte. Az alaphipotézis szerint azok a hallgatók, akik magasabb pontszámot értek el a teljesítményfokozó (facilitáló) szorongás skáláján, jobb tolmácsolási minőséget és stabilabb teljesítményt képesek hozni, mivel jobban kezelik a hosszabb szövegek tolmácsolásával járó kognitív terhelést. Hodáková tanulmányának célja ennek a hipotézisnek az igazolása volt a hallgatók tolmácsolási teljesítményének longitudinális nyomon követésével. A motivációs intenzitás és orientáció meghatározására a Teljesítménymotivációs Kérdőívet (Performance Motivation Questionnaire, PMQ) (Pardel, Mársálová, Hrabovská 1984) használták. Az adatelemzés megerősítette a statisztikailag szignifikáns korrelációt a tolmácsolási teljesítmény, a teljesítménymotiváció és a teljesítményfokozó szorongás között. Azok a hallgatók, akiknek magasabb volt a teljesítménymotivációjuk és magasabb pontszámot értek el a teljesítményfokozó szorongás skáláján, átlagosan jobb értékelést kaptak.

A fejezet angol nyelven írt tanulmányának szerzői Marián Fedorko és Jonathan Grest, akik az *Improving specialised extralinguistic and terminological competences of interpreting trainees* című vizsgálatukban a nyelven kívüli és terminológiai kompetenciák fejlesztését kutatják a fordító- és tolmácsképzésben résztvevő hallgatók körében. A szerzők bemutatják a fordítási- és tolmácsolási kompetencia fogalmát, majd meghatározzák a nyelven kívüli, tematikus alkompetenciát, valamint a terminológiai alkompetenciát, és javaslatokat tesznek azok fejlesztésére. Javaslatuk szerint ezt elsősorban egy külön mesterképzési kurzuson lehetne elérni, amely nyelven kívüli tárgyi tudás és a speciális terminológia oktatására helyezné a hangsúlyt, egy terminológiai szójegyzék használatával. A szójegyzék fogalmilag az onomasziológiai szótár elvein alapul, és a fordítás és tolmácsolás oktatásának, valamint a kabinos konferenciatolmácsolás igényeihez igazodik.

A kötet negyedik, záró fejezete három tanulmányt közöl, kettőt a közösségi tolmácsolás témájában, egyet a szakmai etika tantervbe történő integrálásáról. *A Didactics tailored to practice: Designing a PSIT course for languages of limited*

diffusion combinations című tanulmány szerzője Marketa Štefková, aki az Erasmus+ PACI projekt részeként mesterszintű egyetemi kurzusokon alkalmazható Public Service Interpreting and Translation (PSIT)-modellt (közszolgálati tolmácsolás és fordítás-modell) és annak pilot-kutatását mutatja be. A PSIT meghatározása és az alapvető terminológia leírása után olvashatunk a projekt céljáról, a képzés makro- és mikrostruktúrájáról. Cél, hogy ösztönözzék a korlátozott elterjedésű nyelveket (languages of limited diffusion, LLD) tanuló diákokat a közszolgálati tolmácsolásban való részvételre, és arra, hogy fejlesszék magukat ezen a területen. A pilot kutatásban alkalmazott didaktikai formák és módszerek a szlovákiai PSIT helyzetével vannak összefüggésben.

Zuzana Bohušová *I'm his friend, I'll translate: The German comedian Kaya Yanar performs the community interpreter* című tanulmánya egy közismert német-török humorista, Kaya Yanar paródiáját használja a közösségi tolmácsolás bemutatására. A tolmácsolás oktatásában az internetes videókat autentikus forrásszövegként használják a tolmácsolási készségek gyakorlásához. Kaya Yanar parodizálja a különböző kultúrák tagjaival kapcsolatos előítéleteket és kliséket, valamint adott kultúrában élő emberek tipikus reakcióit mindennapi élethelyzetekben. A tanulmány szerzője didaktikai ajánlásokat tesz a videó használatához és elemzési szempontokat mutat be. Ezzel a módszerrel lehetőség nyílik induktív és játékos módon elemezni a közösségi tolmácsolás bizonyos jelenségeit, és ezeket bizonyos elméleti aspektusokhoz kapcsolni. A bemutatott didaktikai modell első-sorban németül beszélő szlovák hallgatók számára készült, de a videó általánosabban is használható a tolmácsoktatásban a sztereotípiák interkulturális elemzése céljából.

A záró tanulmányt *Professional ethics as a part of interpreting curricula* címmel Vítězslav Vilímek írta, és a tolmácsképzés tanterveibe foglalt szakmai etika jelentőségét és szerepét elemzi. Összefoglalja a szakmai etika oktatásának sarokköveit és jelentőségét napjainkban, és hangsúlyozza, hogy az etikai alapelvek oktatását az egyetemi tantervek szerves részének kell tekinteni a tolmácsképzésben.

A kötet jelentőségét a borító hátoldalán Miroslava Gavurová, az Eperjesi Egyetem Angol és Amerikanisztika Intézetének professzora foglalja össze, miszerint a tanulmányok több szempontból is egyedülállóak, főként azért, mert a közölt kutatások a pandémia által előidézett változások közvetlen előzményeit dokumentálják. A jelenléti oktatást a világjárvány a virtuális térbe helyezte át. A tanulmányok emiatt bizonyos értelemben úttörő jelentőségűek, mivel két korszak határán születtek. Az új korszak számos eddig nem ismert változást és kihívást hozott a tolmácsképzés és a tolmácsszakma számára, melyeket a kötet szerzői sokszínűen közelítenek meg.

Irodalom

- Eszenyi R. 2020. Konferenciatorolmácsolás oktatása a karantén idején: mit tanulhatunk ebből a rendkívüli féléből? In: Seresi M., Eszenyi R., Robin E. (szerk.) 2020. *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsolásban. Oktatásmódszertani tapasztalatok a Covid-19 idején*. Budapest: ELTE BTK Fordító- és Tolmacsoló Tanszék. 113–124.
- Pardel, T., Maršalová, L., Hrabovská, A. 1984. *Dotazník motivácie výkonu. The Performance Motivation Questionnaire*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.
- Robin E. 2020. Virtuális osztályterem a fordítástechnika oktatásában. In: Seresi M., Eszenyi R., Robin E. (szerk.) 2020. *Távolléti oktatás a fordító- és tolmácsolásban. Oktatásmódszertani tapasztalatok a Covid-19 idején*. Budapest: ELTE BTK Fordító- és Tolmacsoló Tanszék 17–42.
- Zhang, X. C., Marshall, J., Bernard, A., Walker-Smith, K. 2020. Development and evaluation of interprofessional e-learning for speech pathologists, interpreters and translators. *Translation and Interpreting* Vol. 12. No. 1. 142–158.